

se je temno zavedala, da zastoj daje, da ne priteče nikoli do tistega svetlega sveta, o katerem je sanjala nekdanj. Ta družina je imela le mater; ko je odhajal v svet njen neokretni mož, smilil se ji je, ker je vedela, da se nikoli več ne vrne. In sedaj se pričinja tretja postaja tega strašnega križevega pota. Otroci so rasli, mati pa jih je gojila s srčno krvjo, ali slutila je s temno zavestjo, da tudi ti ne dotečejo sreče, ako bi tekli do konca sveta, saj so bili njeni in Mihovega, a bolj njegovi nego njeni; od nje so imeli le mehko, po ljubezni hrepeneče srce. »Vsi drug za drugim so odhajali, vsak si je odrezal košček njenega srca; in vračali so se bolni in ubogi, legli so in so umrli. Kri je izpilo iz njenih rok, luč je izpilo iz njenih oči, srce ji je razsekalo, da je bila ena sama velika rana.« (163). Šla sta sinova, šla je hči. Sinova sta posnemala očeta, hči pa je doživela to, o čemer je mati nekdanj sanjala in je bila tako razočarana. Kakor da bi bili ti otroci odtiski staršev! Ponesrečeni študent Lojze se zadnji vrne in prinaša s seboj cinični uk, s katerim ga je bilo življenje popolnoma sprijaznilo, da je v svetu vse pravično urejeno. »Nikoli še ni rodil osat zlahtnega sadu; raste samo zategadelj, da ga populijo osli.« (158). Naravnost pretresljiv je prizor ob materini smrtni postelji, ko se vrne Lojze in spozna mati, da je prišel tudi on domov umirat. Čitatelju se zdi, kakor bi šel od neba do zemlje strašen disakord, kateremu sledi grobna tišina. — Tako konča ta pretresljiva tragedija ene družine tam na klanecu; recimo tako, ne verujmo, da umremo tako vsi — klančarji, to je prestrašna misel. Glej! »V trgu se prižigajo luči . . . Tam doli se je zasvetilo, majhna, rdeča luč je trepetala, rasla je in plapolajoča rdeča iskra se je izpremenila v mirno, jasno belo svetlobo.« (163. 164.) To je učiteljevo okno. Ali je ta skromni, pošteno misleči učitelj, ki noče reševati sam vsega naroda, ampak le en del njega, ki se ne baha kot reformator, ampak hoče hoditi po ravnih cestah, delati pot spoznanju, sporazumenju in samozavesti, ali je ta človek mož prihodnosti? Lojze se mu v začetku smeje v obraz radi njegovih namenov, učitelj pa je miren, ker ve, kaj hoče in more. In vendar spozna oni izgubljeni človek ravno po učiteljevih besedah, da je prišel po lastni krivdi med obsojence, da se je sam obsodil »v tistem trenutku, ko se je domislil prvokrat, da je osojen in so mu omahnile roke in mu je omahnilo srce.« (158.) Pač, iz daljave slišimo nekako podkupljivo godbo, a je še ne razločimo dobro; na vzhodnem nebu se menda hoče zoriti, a svetli pas je še ozek in medel. V srce se nam selijo nejasni upi, ki so še slabi, ali od nas je odvisno, če vzkipe in nas potegnejo za seboj za krepkim delom. Cankar ni še povedal zadnje besede, vendar pa nam je rekel še dve možati slovenski, za kateri smo mu od srca hvaležni.

Dr. Iv. Merhar.

Janeza Trdine zbrani spisi. I. knjiga. Bahovi huzarji in Iliri. V Ljubljani 1903. Založil L. Schwentner. Cena K 3, po pošti K 3'20. Trdinovih zbranih spisov smo že vsi nestrpnost pričakovali. Natančnejšo oceno knjige prinesemo pozneje.

Zofka Kveder. Iz naših krajev. V Ljubljani 1903. Založil Lavoslav Schwentner. Cena K 2'50, po pošti K 2'60. O tej lepi knjigi plodovite naše pisateljice izpregovorimo prihodnjič.

»Slovenska Šolska Matica«. Realna knjižnica, I. del. Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 2. snopič. V Ljubljani 1903. Poleg zgoraj navedenih naslovov nam pojasnjujeta še dva druga, da naj služi pričujoča knjiga ljudsko-

šolskim učiteljem kot pomožna knjiga pri pouku v zgodovini. Toda marsikak učitelj bo v njej zaman iskal gradiva, ki bi ga uporabil pri pouku. Učni načrt določa, da mora biti na nižji stopinji v ljudskih in tudi srednjih šolah temelj zgodovinskega pouka pripovedka, šele na višji stopinji moramo vpoštevati pragmatično neksijo posameznih dogodkov. Zato bi bilo bolje z ozirom na položaj slovenskega ljudskega šolstva, da bi bil pisatelj te avstrijske zgodovine navedel več pripovedek, kakor je to storil Krones v svoji zadnji knjigi za mladino. Potem bi bil moral seveda nekoliko skrčiti politično zgodovino, kar bi bil lahko storil tudi v sedanji knjigi pri nekaterih odstavkih. Tudi za pouk na višji stopinji ne zadostuje ta knjiga, ker nepopolno navaja vzroke in posledice nekaterih dogodkov. Veliko zaslugo bi imela »Slovenska Šolska Matica«, ako bi izdala tako avstrijsko zgodovino, kakršna je Fr. M. Mayerja »Geschichte Österreichs« in ki bi bila preustrojena za slovenske potrebe, posebno ker nimamo razen nekoliko starih poskusov še nobene dobre slovenske avstrijske zgodovinske knjige. Tako knjigo bi potem lahko rabili vsi učitelji.

V Apihovi avstrijski zgodovini bodo gotovo vsakemu najbolj ugajali odstavki o kulturi, kakor o vitezih, samostanih in srednjeveških mestih, ki so pisani zelo umljivo in priprosto, poleg tega pa tudi stvarno. V tem delu se ozira, kjer je le mogoče, na slovenske dežele.

Politična zgodovina je zelo nerazmerno pisana. Omeniti hočem le dveh vzgledov. Najprvo so nekateri deli o križarskih vojnah predolgi; potem so tudi vzroki teh vojen nepopolno navedeni, ker ni samo verska navdušenost odločevala, da sta se papeža Gregor VII. in Urban II. s tako vneto poprijela ideje križarskih vojen, ampak tudi posvetne namere so jako vplivale na njiju dejanja. (Primeri spise Kuglerja in Röhricha). Dalje ne omenja niti z besedico investiturnega boja v Avstriji, a nemške razmere razpravlja precej obširno.

Omeniti moram še, da pisatelj ni porabil povsod vse literature, zato je v knjigi precej napak. Ni moja namera, da bi navedel vse pogoške, navesti hočem le nekatere. V avstrijskem privilegiju cesarja Friderika bi morala biti druga točka natančneje označena. — Pisatelj je prezrl Dopschev sestavek: Über die »tres comitatus« bei der Erhebung Österreichs zum Herzogthum (1156) v »Mitteilungen des Institutes f. österr. Geschichtsforschung« XVII, 296, zato se mora opomba na str. 102. predrugečiti. — Na str. 122. je omenjeno o priliki tretje križarske vojne, kako je nastal nižjeavstrijski grb, kateri je potem tudi popisan kot rdeč ščit z vodoravno belo prečnico. Toda to ni nižjeavstrijski, ampak avstrijski grb in se nahaja še v sedanjem državnem grbu. Razen tega je pa Karabacek dokazal, da je ta vezni ščit res orijentskega izvora. — Nemški knezi so izvolili Rudolfa Habsburškega za nemškega kralja ne 29. septembra, ampak 1. oktobra 1273. l. (Huber, Gesch. Österreichs I, 584; Böhmer — Redlich, Regesta imperii VI, I). — Rudolf Habsburški je podelil med 17. in 23. decembrom svojima sinovoma ne samo Avstrijsko, Štajersko in Kranjsko, ampak tudi Koroško in Slovensko marko; listina ima sicer datum 27. decembra, toda, kakor je dokazal Zeissberg, sta dobila Rudolfova sinova omenjene dežele pred tem dnevom. Mimogrede omenjam, da ima to napako tudi Orožen, Vojvodina Kranjska IV./2, 49. (Zeissberg, Rudolf v. Habsburg u. der österr. Staatsgedanke v »Festschrift zur sechshundertjährigen Gedenkfeier der Belehnung des Hauses Habsburg« 18; Huber, Gesch. Österr. II, 6; Böhmer — Redlich, Reg. imp. VI, 382; Dopsch, Die Kärnten-Krainer Frage v »Archiv f. österr. Geschichte« 87,

45). — Margareta Tirolska ni dobila priimka Maultasch radi svojih velikih ust, ampak, kakor so novejšje preiskave dokazale, po svojem enako imenovanem gradu. — Prve naselbine na Kočevskem so bile po Elzejevi trditvi že l. 1339. — Pri poglavju o delitvi habsburških dežel bi moral pisatelj razločevati posamezne delitve, ker niso imele vse istega značaja. — »Bulla« se ne imenuje zlata škatlica, ampak cesarjev in pogosteje papežev pečat (Bresslau, Handbuch der Urkundenlehre, 939), potem se imenujejo tudi listine, na katerih vise svinčeni ali zlati pečati, bulle.

Fr. Komatar.

Žnideršič Franz, k. k. Professor: Zur Pflege der slovenischen Schriftsprache an österreichischen Gymnasien. (Separatabdruck aus dem LIII. Jahresberichte des k. k. Staatsgymnasiums in Görz), 1903. — V svojem spisu, ki ga je izdala minolo leto »Slov. Šolska Matica«, »O pouku slov. jezika. Njega dosedanje smeri in bodoča naloga«, sem poudarjal med drugim zlasti tudi potrebo preustrojbne učnega načrta za slovenski jezik na naših srednjih šolah. Da bi pa tam ustanovljene teze ne ostale mrtve besede, sem že v lanskem »Popotniku« naznanil, da mislim sklicati anketo, ki bi se bavila z omenjeno preosnovo, ter poprosil učitelje slovenščine, naj javijo o tem svoje misli. Zasebne moje skrbi so krive, da se je stvar zavlekla. Doslej se ni oglasil nihče z obsežnejšim predlogom. Radi tega je pozdraviti spis prof. Žnideršiča, ki je prvi posegel v to brez dvojbe aktualno stvar. Za presodbo posameznosti njegove razprave — ki bi si jo pa želeli slovensko — nam tu ne gre, a z veseljem poudarjam, da stoji g. profesor glede na staro slovenščino na mojem stališču: staro slovenščino iz učnega načrta, srbohrvaščino vanj!

Letos o Božiču bode zborovala »Slov. Šolska Matica«. Te prilike srednješolski učitelji ne moremo lepše porabiti, nego da se tedaj zberemo v Ljubljani v prijateljski sestanek ter izvolimo ožji odbor, ki naj bi sestavil o stvari referat.

Dr. Fran Ilešič.

Sokolska ideja in Slovenci je naslov brošurici, katero je spisal ob štiri-desetletnici »Sokola« v Ljubljani podstarosta »Sokolov«, g. dr. Vladimir Ravnihar. Brošurico, ki prinaša v velikih, markantnih potezah zgodovino sokolstva ter govori o lepem, idealnem smotru, ki ga ima, bode čital z zanimanjem vsakdo. Tople besede, s katerimi je pisana, navdušijo brez dvojbe za sokolsko idejo marsikoga, ki se dozdaj morda ni ogreval zanjo. Brošurica se dobiva v Ljubljani pri Jerneju Bahovcu na Sv. Petra cesti po 20 h.

Mali vitez (Pan Volodijeovski). Tvrčka Kleinmayr & Bamberg je razposlala 13. in 14. sešitek slovenskega prevoda tega obširnega Sienkiewiczzevega romana.

Šolska izvestja. Došla so nam razna šolska izvestja. Žal, da se radi prepičlega prostora ne moremo baviti z vsakim posameznim, dasi nudi to in ono kaj zanimivega. Naj omenimo samo nekatera. V izvestju c. kr. cesarja Franca Jožefa gimnazije v Kranju smo čitali interesantno in temeljito študijo »Narečje v Bočni in njega sklanjatev«, katero je spisal gospod profesor dr. Josip Tomiňšek in o kateri prinašamo strokovnjaško oceno na drugem mestu. Dalje prinaša izvestje c. kr. državne gimnazije v Ljubljani toplo pisano životopisno črtico o rajnem profesorju Vrhovcu iz peresa gosp. prof. Rajka Peruška, a v izvestju c. kr. II. državne gimnazije ljubljanske je prijavil gosp. profesor dr. Dragotin Lončar životopis Simona Rutarja